

IZTOK TOMAZIN

Na meji

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

UVOD

Vsokršna meja se zdi ovira, izziv, nekaj slabega, ker je v temeljnem nasprotju s človekovo potrebo po svobodi, neomejenosti, raziskovanju, prostosti, potovanjih duha in telesa. A tak je le prvi vtis. Nekatere meje so smiselne, pomembne za preživetje, za kakovost življenja. Večkrat si jih postavljamo celo sami, jih raziskujemo in poskušamo presegati, kar sodi med naše temeljne življenjske izzive in naloge. Ni pa vsako preseganje meja, iskanje svobode pozitivno. Treba se je zavedati, da je meja moje svobode pogojena s svobodo drugega.

Drugače je z vsiljenimi, zunanjimi, umetno določenimi mejami, med katerimi so meddržavne najbolj tipične. Te so pogosto krivične, saj so posledica zapletenih zgodovinskih dogodkov in okoliščin, povezanih z nepoštenimi, pristranskimi, neetičnimi, na različne načine krivičnimi političnimi, vojaškimi in drugimi dogajanja. Pri določanju ali spreminjanju državnih meja so bili pogosto prizadeti številni ljudje, odvisno od krivičnosti postavitve in strogosti z mejo povezanih omejitev. Ni mogoče, da bi bila meddržavna meja v celoti sprejemljiva za vse prebivalce na obeh straneh. Zato ker omejuje, utesnjuje in prizadeva različne interese in potrebe, še posebej če je povezana s prepovedmi, grožnjami, posledicami. Meja, pri prehodu katere te lahko ustrelijo, poškodujejo ali zaprejo, je nadvse resna stvar. Mnoge meddržavne meje so bile in so še danes težko prehodne ali celo neprehodne, nevarne, zastražene, zaminirane, zato je njihova zgodovina povezana s številnimi tragedijami, pa tudi z napetimi zgodbami, ki so se končale srečno. Nekatere med njimi predstavljam tukaj.

Usodnejše in nevarnejše od geografskih pa so nevidne, težko opredeljive meje v ljudeh, še posebej tistih, ki imajo moč odločanja. Vse zunanje meje in omejitve izhajajo iz njih. Politično dogajanje v Evropi v zadnjih desetletjih je vsaj Evropejcem precej spremenilo odnos do meddržavnih meja, ki so v

združeni Evropi postale lažje prehodne, pretočne, z bistveno manj omejitvami. V zgodovini ni bilo vedno tako. Žal pa smo zaradi rastočih nacionalizmov in ksenofobije v bližnji preteklosti in sedanosti spet priče zapiranjju meja, omejitvam in grožnjam, kot jih poznamo iz nekih drugih časov, za katere smo očitno naivno upali, da so nepovratno minili. Svoje je dodala še pandemija virusa SARS COV 2.

Visokogorski greben Karavank, najdaljši gorski greben v Sloveniji, je naravna, jasna in večinoma težko prehodna meja med dvema državama, v nedavni preteklosti je bil tudi meja med dvema različnima družbenima sistemoma. V zgodovini se je na tej meji in zaradi nje dogajalo marsikaj, še posebej v preteklem stoletju, ko je po vrhovih Karavank potekala meja sprva med Avstrijo in Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, po drugi svetovni vojni pa med Avstrijo in Jugoslavijo. Čez Karavanke so se v zgodovini, vse od časov Rimskega imperija in verjetno že prej, čez redke cestne prehode valile vojaške enote v obe smeri, tako osvajalske kot bežeče pred zmagovalci. Peš so tam lazili tihotapci, prebežniki in drugi mejaši. Mnogim so nameni, kakršni koli so že bili, uspeli, nemajhnemu številu pa tudi ne. Med zadnjimi jih je precej umrlo, bodisi zaradi plazov, zdrsov in padcev v prepade ali pa so omahnili pod streli orožnikov in graničarjev.

V časih rajinke Jugoslavije je bila meja z Avstrijo na območju Karavank dobro zastražena. Pod gorami, večinoma na začetku dolin, so bile v precej enakomernih presledkih posejane karavle, v njih pa številne enote graničarjev, ki so v obmejnem pasu redno patrolirali, pogosto v spremstvu dresiranih psov, in čuvali našo takratno državo pred bogve kakšnimi sovražniki. Tudi pred lastnimi državljani, Jugoslovani, ki so hoteli v domovino pretihotapiti kakšno stvar, ali pred tistimi, ki so razočarani želeli domovino zapustiti in si iskati boljšo prihodnost v tujini. Pravzaprav je bila še tretja, najmanj številna skupina – Jugoslovani, ki so ilegalno prečkali državno mejo v obeh smereh, iz Jugoslavije v Avstrijo in potem spet nazaj, brez iskanja materialnih koristi ali lepše prihodnosti drugje. Večina med njimi smo bili alpinisti. V Avstrijo in nazaj v domovino smo tihotapili le sami sebe.

Dogajanje z jugoslovanskimi graničarji po koncu druge svetovne vojne je bilo svojevrstna ironija. Čez Karavanke, točneje čez greben Košute, je v svojih ilegalnih časih pred drugo svetovno vojno iz Kraljevine SHS v Avstrijo pod vodstvom izkušenega lokalnega vodnika prebegnil tudi Josip Broz Tito. Podvig mu je uspel, orožniki ju niso odkrili. Po drugi svetovni vojni, ko je Tito prišel na oblast, pa je „njegova“ država na isto mejo postavila graničarje, ki so ilegalne prebežnike, Titove sodržavljane, ki so imeli enako željo po pobegu iz države, lovili in nanje, če se niso pustili ujeti, tudi streljali. Med koncem druge sve-

tovne vojne in slovensko samostojnostjo je precej Jugoslovanov, seveda tudi Slovencev, med tihotapljenjem ali v iskanju boljšega življenja v državah severno od Karavank padlo pod streli graničarjev ali pa so v izogibanju puškinim cevem zašli v težko prehodni svet in se ponesrečili med iskanjem prehodov v prepadih. Umirali so tudi v plazovih.

Tihotapljenje ima svoje vzroke in smisel, sicer ljudje tega ne bi počeli že stoletja. Lahko ima tudi svoje čare, ki motivacijo in dobrobit povečujejo onkraj materialnih koristi. Lahko postane celo zasvojenost. Zgodovinsko gledano lahko med tihotapstvom in gorništvom najdemo več vzporednic. Tihotapci so bili poleg divjih lovcev marsikje najboljši poznavalci gora. Pred stoletji ljudje večinoma niso hodili ali plezali na gore zaradi raznovrstnih užitek, koristi, športnih in drugih vzgibov, saj so imeli preveč dela z osnovno eksistenco. Poleg tega so bile gore nepoznan, nevaren in krut svet, domovanje božanstev, ki niso bila naklonjena poseganju človeka v njihov mistični svet. Tudi tihotapili so v preteklosti predvsem zaradi materialnih ali eksistenčnih koristi in nuje, ne pa toliko zaradi užitka v akciji in izigravanju oblasti. Med nekaterimi prebivalci obmejnih krajev je bilo tihotapljenje priljubljeno – koristno in potrebno, seveda pa tudi sankcionirano in včasih se je končalo tragično.

V bivši Jugoslaviji, v kateri je na severu po vrhovih Karavank, mojih domačih gora, potekala dobro nadzorovana in zastražena meja z Avstrijo, sem z ilegalnimi prehodi meje v obe smeri pridobil bogate izkušnje in kopico zanimivih, vznemirljivih spominov. Vsaj navzven sem bil zgleden državljan, najprej vzoren srednješolec in pozneje uspešen študent medicine, zadnja leta pred razpadom Juge pa že mladi zdravnik. Če si navdušen alpinist in poteka zaprta in zastražena državna meja po vrhovih tvojih dragih gora, je motivacija za ilegalno prehajanje meje še večja, posebej če so na prepovedani strani teh gora še neraziskane in nepreplezane stene ter grebeni, ki ponujajo nove možnosti za vzpone in doživetja. Če lahko združiš koristno s prijetnim, torej večšine in veselje alpinista pri bivanju v gorah z materialno in drugo koristjo prešvercanih stvari in dodatnim veseljem, da se vsaj v nekaterih stvareh ne daš omejevati oblastem, še toliko bolje. Tako je bilo od začetka do konca moje mejaške „kariere“, ki se je v domovini končala po slovenski osamosvojitvi, nadaljevala pa se je v najvišjih gorah sveta.

V svojih najaktivnejših tihotapskih časih sem se kot mlad, nadvse navdušen in gorništvu predan alpinist soočal z nasprotujočimi se občutki do svojega početja v gorah. Po eni strani sem se v gorah, še posebej v Karavankah počutil zelo domačega, tudi pozimi in v najslabšem vremenu. Takrat sem najbolj užival, saj so bila doživetja najbolj prvinska, zahtevala so veliko motivacijo, predanost in zbranost. Šlo je za gore, kjer sem začel s planinstvom in pozneje

alpinizmom in kjer sem preživel največ časa. Imel sem jih za svoj drugi dom, intimno pravzaprav za prvega. Seveda ta domačnost ni bila brezpogojna. Od prvih gorniških korakov naprej sem ohranil in nadgrajeval strahospoštovanje in zavedanje, da sta za varnost in preživetje v gorskem okolju ključni motiviranost in sposobnost prisluhni vsem sporočilom od zunaj in znotraj. Tistim direktnim iz Narave in drugim, iz svojih globin, ki so bila dostikrat precej subtilnejša in bolj zagonetna kot tista iz zunanjega sveta.

Ob ilegalnih prehodih države me je so se gornškemu veselju in občutkom pridružili iz divjega otroštva znani vznemirljivi in v osnovi prijetni občutki vojnih iger, ki smo se jih v mladosti nadvse radi igrali. Od kavbojcev in indijancev do partizanov in Nemcev. A tisto je bila le igra, čeprav včasih zelo nevarna.

Zakaj sem si upal toliko tvegati? Morda zato, ker me je že od otroštva privlačilo in spremljalo tveganje, ki se je v večini primerov dobro končalo. Od smrtno nevarnih iger, na primer obmetavanja z noži ali tekmovanj, kdo bo dalj časa ležal z glavo na tiri ob prihajajočem vlakcu, do raznih „diverzantskih“ akcij, ki so bile zelo nevarne za naše žrtve, pa tudi za nas, če bi nas dobili. Od ranega otroštva me je spremljala tudi popolna posvečenost dejanjem, ki sem si jih zamislil. To je včasih vključevalo resne, natančne priprave, včasih pa sponatane, trenutne odločitve na temelju občutkov, ki so me redko izneverili.

Vrhunec tveganja v otroštvu je bil, ko sem pri kakih enajstih letih svojo petčlansko mini vojsko vrstnikov popeljal na pravo streljanje. Seveda nismo bili le gledalci. Med orožnimi vajami na strelišču nad Trzičem smo se na mojo pobudo in pod mojim vodstvom neopaženi splazili pod tarče, v katere so z različnim orožjem, od pušk do brzostrelk in mitraljezov našigali teritorialci in rezervni oficirji takratne Jugoslovanske ljudske armade. Prijetno vznemirjen in hkrati prestrašen sem užival, ko so nam nad tik nad glavami švigale krogle in so po nas padali kosi prestreljenih tarč. Končno je šlo zares, in to je bilo boljše od vsake igre. Večkrat smo v nebrzdani radovednosti pomolili glave iz skromnega zaklona. Ko so nas strelci opazili, so seveda takoj prekinili ogenj in se kriče zapodili za nami, mi pa smo zbežali navkreber, čez travnati rob proti sosednji dolinici. Imeli smo nekaj sto metrov prednosti pred zasledovalci.

Ko sem na čelu skupinice mulcev ves zadihan pritekkel okoli roba, se je pred mano kot v filmu dvignila zemlja, hkrati je srhljivo zabobnelo. Nismo vedeli, da je bil v dnu dolinice nameščen mitraljez Težka bređa, iz katerega so nam dobesedno pod noge izstrelili dolg rafal. Verjamem, da so bili tudi strelci, tako kot mi, nadvse presenečeni in prestrašeni, ko jim je sredi rafala pred krogle bruhajočo cev pritekla skupina otrok. Seveda se je tudi ta ekipa uniformirancev takoj pridružila pogonu, mi pa smo na smrt prestrašeni, bolj zaradi posledic svojega početja kot zaradi tega, ker so nas skoraj ustrelili, bežali v hrib. Na

koncu so nas obkolili, ujeli in privedli pred stroge oficirje, ki so vodili vojaške vaje. Oštevali so nas in grozili, da bodo obvestili starše in naj se pripravimo na posledice, ki pa se jih vsaj jaz ne spominjam, čeprav je bil moj oče takrat tudi rezervni oficir, na srečo pa ne prisoten na teh vajah. Še dolgo pa si nisem odpuštil, da sem storil taktično napako z nepravo smerjo pobega, sicer nas mogoče sploh ne bi ujeli.

Vrnimo se k mojim tihotapskim podvigom desetletje in več pozneje, ko je šlo vedno zelo zares. Na državni meji v Karavankah name niso prežali prijatelji iz otroških iger, ampak resnični vojaki, in tudi njihovo orožje je bilo resnično, pripravljeno na strel. Graničarji so bili tujki v čudovitem gorskem okolju, antipod vsega lepega, odnosa in občutkov do gora, tihotapskim turam pa so dodali pustolovske dimenzije. Kljub dežju, megli, snežnemu metežu, plazovnim razmeram, temi, mrazu, in kar je še gornških nevarnosti, je bila največja in najtežje predvidljiva nevarnost povezana prav z mejo in njenimi varuhi.

Tihotapske ture so mi bile na kožo pisan izziv, saj je zahteval veliko angažiranja, pogum, dobro pripravo in preudarno, smelo izvedbo. Čar tveganja in pustolovščine je bil enako ali še bolj pomemben kot praktična korist uspešnega tihotapljenja. Sladek in dražeč je bil po vsakem tihotapskem uspehu občutek, da sem pretental oblast, ki nam je grenila življenje z omejevanjem gibanja v gorah in z visokimi carinami. „Zmagal“ sem ob soočenju z represivnim delom državnega aparata, ki mi je omejeval prehod na drugo stran meje in oteževal uvoz stvari, ki sem jih potreboval za svoje številne aktivnosti. Prijetno je bilo zadoščenje, ko sem dosegel svoje in presegel birokratske omejitve, s katerimi se nisem strinjal in so me omejevale pri dejavnostih, ki sem jih imel rad. Včasih nisem več vedel, kaj mi je v večje veselje – to, da sem opravil lepo turo, obogateno z vznemirjenjem, negotovostjo in nevarnostjo zaradi tihotapljenja ter ilegalnega prehoda državne meje, ali to, da sem „okoli prinesel“ državo, ali to, da sem mnogo ceneje prišel do stvari, ki sem jih potreboval.

Vsega skupaj, kar sem v tistih letih pretihotapil čez Karavanke, večinoma za osebne ali družinske potrebe, je bilo vsaj za manjši kamion. Več jadralskih zmajev, kup alpinistične opreme zase in za prijatelje, računalnike, nekaj gospodinjskih aparatov in diaporojektorjev, televizijo, hi-fi opremo in seveda kavo, ki sem jo potem z dobičkom prodal, da sem si lahko kupil alpinistično in letalsko opremo, spet v tujini. In to opremo sem moral potem seveda tudi pretihotapiti v domovino, da sem se izognil oderuški carini, ki bi še dodatno obremenila moje plitve študentske žepce. Včasih sem si odtrgoval celo od hrane, da kina in podobnega „luksuza“ sploh ne omenjam, in tako prihranil dovolj denarja za nakup zmaja; zato mi je bilo popolnoma nesprejemljivo, da bi moral plačevati še carino – poleg tega za to niti nisem imel denarja.

Posebna zgodba je, če tihotapiš samega sebe. Če hočeš iti nekam, kamor ti ne dovolijo. Če iščeš drugačen, domnevno boljši svet, trajno ali samo začasno, zaradi doživetij, ki jih za železno zaveso meje ne moreš izkusiti. Če na primer bežiš iz države, ki te omejuje, te zatira ali celo grozi, če ti preprečuje srečanja s svojci, doživetja v drugih deželah. Ali če se čez prepovedano mejo sprehodiš samo zato, da se na drugi strani naužiješ česa, česar v svoji državi ne moreš imeti ali dobiti, in se vrneš po tem, ko si na tujem „ukradel“ prepovedana lepa doživetja. Vse to se je dogajalo v Jugoslaviji, v mojih dragih Karavankah. In je spontano, resda v omejenem obsegu, postalo del mojega gorništv. Mnogokrat sem ilegalno prestopil mejo v Karavankah, se na strmejši, alpinistično mnogo zanimivejši avstrijski strani naplezal, potem pa sem se, seveda spet ilegalno, vrnil v domovino.

Bila pa je meja, ki je nisem pri tihotapljenju nikoli prestopil. Tihotapljenje drog, orožja za ubijanje ali ljudi. Ne toliko zaradi strahu kot iz etičnih razlogov. Tihotapljenje drog bi bilo v nasprotju z vsemi mojimi načeli – osebnimi in strokovnimi. V svojih „tihotapskih časih“ sem bil sprva študent medicine in nato mlad zdravnik, zato sem dobro vedel, kakšno zlo so droge tako na osebnem kot na družbenem nivoju. Enako je veljalo za orožje. Čeprav me je v nekem obdobju otroštva in mladosti zelo zanimalo vse, kar je bilo povezano z vojnami, še posebej letala in različne vrste orožja, in sem o tem prebiral in študiral marsikaj, je bila to predvsem teorija. Prakso, ki bi pomenila uporabo orožja z vsemi možnimi posledicami, sem popolnoma disociiral, kot bi bila drug svet.

Kljub govoricam, da je mogoče s tihotapljenjem ljudi dobro zaslužiti, me tudi to ni premamilo. Moj osnovni princip je bil, da delujem sam, neodvisen, z izjemo občasne očetove pomoči pri logistiki. Poleg tega pri neznancih nikoli ne veš, kakšni so njihovi nameni, kazni za pomoč pri ilegalnih prehodih meje pa so bile zelo visoke. Orožje in droge so orodja smrti, moje študijsko in poznejše poklicno poslanstvo pa je bilo in je še varovanje, ohranjanje in reševanje zdravja in življenja. Edini kosi orožja, ki sem jih pretihotapil bodisi čez carino na uradnih mejnih prehodih ali čez Karavanke, so bili za okras oziroma domačo uporabo: afriški, nepalski in tibetanski noži in sablje so bili spomin in darila za svojce, prijatelje in sponzorje po vrnitvi z alpinističnih odprav. Čez mejo je romala tudi zračna puška, narejena v znani puškarni v avstrijskih Borovljah, ki sem jo potreboval kot član strelskega kluba. Očetova trofejna pištola iz partizanskih časov pa je mejo v mojem nahrbtniku prešla celo v obe smeri: najprej na popravilo v Avstrijo in nato nazaj domov.

Oče mi je pogosto pomagal, predvsem kot prevoznik. Razen skrbi, da bi se mi kaj zgodilo, ni imel pomislekov do mojih tihotapskih načrtov, saj se je

tudi njemu oderuško carinjenje mladim nadobudnežem, potrebnih športnih izdelkov, zdelo nepravilno. Vedel je, da z redkimi izjemami tihotapim le stvari za osebno uporabo in za družino. Partizan in po vojni še nekaj časa oficir, nato pa gospodarstvenik in lokalni politik, nekaj let tudi župan Tržiča, precej časa tudi član Komunistične partije Jugoslavije, dokler se ni preveč spridila, je bil precej svobodomiseln in razumen, imel je zdrave poglede na svet, vključno z razmerami v Jugoslaviji. Pri njegovem prijatelju v avstrijskih Borovljah, bivšem županu tega mesta, sva po potrebi lahko pustila kupljeno robo, saj včasih čez Karavanke nisem mogel odnesti vsega naenkrat ali pa razmere v gorah niso dovoljevale takojšnjega vzpona.

Tihotapljenje čez gore je bila vznemirljiva igra z velikimi izzivi in vložki. Temeljni izziv je seveda bil, priti neopažen čez državno mejo kljub obilnemu, dragocenemu tovoru na ramenih. Če bi me zalotili in ujeli graničarji, bi bilo zoprno in nevarno, lahko tudi usodno. Poznali smo primere, ko so najprej streljali in šele nato spraševali, še posebej ponoči. V glavah in dejanjih so bili štirioglati ali enodimenzionalni, kot smo se včasih šalili iz smrtno resnega dejstva. Bili so predstavniki represivnega aparata in večina med njimi ne bi imela zadržkov streljati na človeka, ker so bili taki ukazi njihova dolžnost. Dimenzije človečnosti, dvomi in samorefleksija so v represivnem aparatu moteči, neželeni. Streljali bi na očeta, mater, brata, prijatelja, znanca, nedolžnega, obupanega, neškodljivega ipd. Prebežniki so bili tarče in plen.

Zaradi varnosti pred graničarji in neželenimi naključnimi pričami sem za svoje ilegalne prehode meje izbiral čim slabše vremenske pogoje in čim zahtevnejše terene, kar je zelo zmanjšalo možnost neželenih srečanj. Največkrat sem tihotapil ponoči, med sneženjem ali dežjem ali vsaj v megli, po čim zahtevnejšem, plezalnem terenu. To je precej povečalo nevarnost in zahtevnost ture, a hkrati pomembno manjšalo možnost, da se bom znašel pred cevni pušk in brzostrelk. Vložki so bili veliki. Ne toliko v materialni obliki, čeprav sem švercal tudi dokaj drage stvari. Največji vložek je bilo življenje, ne nazadnje tudi prostost, saj bi šel ob prijettu z veliko verjetnostjo v zapor.

Danes, ko se ob prebiranju izčrpnih dnevniških zapisov in sprehajanju po neizbrisnih spominih oziram v preteklost, bi se težko opredelil, ali mi je bil pri tihotapljenju večji izziv gorniški ali tihotapski.

Severna ostenja osrednjega dela Karavank, kjer je potekala večina mojih tihotapljenj – spredaj Hajnževo sedlo, levo severna ostenja Kosute in Begunjščice, desno Ljubeljska baba (Košutica), zadaj Pavc, Vrtača in Stol.

Streli nad Jezerskim

Bil je 2. marec leta 1934 in v dolinah se je prav počasi prebujala pomlad, hribi pa so bili še debelo zasneženi. V takem ljudje niso hodili v gore, razen redkih alpinistov, ki pa so se gora na severni meji izogibali. Težko prehodna gorska divjina nad Jezerskim, na meji z Avstrijo, je pozimi pretežno samevala. Samo dve vrsti ljudi sta se tam kdaj pa kdaj pojavili. Tihotapci in njihovi smrtni sovražniki.

Pozno popoldne je težko otovorjena šesterica zapustila tihotapsko skrivališče v hribovskem zaselku Korte na avstrijski strani. Njihov načrt je bil naporen in tvegan, a vreden vložka. V nahrbtnikih so prenašali saharin, dragoceno dobrino, s katero bodo na drugi strani meje lahko dobro zaslužili. Pričakovani zaslužek jim bo prišel zelo prav, saj je bila večina med njimi brezposelna. Čeprav so hodili s krpljami, je bilo prebijanje skozi snežne zamete utrujajoče. Noč jih je ujela sredi strmih gozdnih pobočij, za katera se je zdelo, da jih ne bo nikoli konec. Ob osmih zvečer so v temi, saj luna še ni vzšla, prispeli tik pod vrh grebena, po katerem je potekala državna meja. Ustavili so se in šepetaje pogovarjali. Franc je bil najmanj izkušen, zato je pretežno molčal in vlekel na ušesa komaj slišen šepet sopotnikov. Najbolj izkušeni je povedal, da bodo kmalu na meji. Takoj na drugi strani grebena je planina Komatevra, tam bodo nekaj časa na odprtem, na najnevarnejšem delu svoje tihotapske poti. Hoditi bodo morali hitro, drug za drugim, in zbrano oprezati za kakršnim koli sumljivim zvokom ali prizorom ter se takoj potuhniti ali pognati v beg, če bodo zaznali kar koli sumljivega.

Pogled z Vrtače na grebene in ostenja, kjer so se dogajale nekatere v knjigi opisane mejaške tragedije in tihotapljenja: Begunjščica, Košuta, Storžič in gore nad Jezerskim.

Čez greben so nekaj metrov vsaksebi prigazili na drugo stran, na debelo zasneženo planino. Globoko pod njimi se je iz skoraj nepredirne teme svetlikalo nekaj lučk. Vas Jezersko, kjer so ljudje v miru in tišini po napornem dnevu počasi legali spat. Oni pa so bili sredi svojega posla, čakale so jih še dolge ure naporne in tvegane hoje. Topla domača postelja, o kateri so razmišljali vse pogosteje, jim bo za nagrado šele zjutraj.

Hitro in hkrati previdno so se spuščali proti gozdu, ki se je zdel kot črn zid pred njimi. Že so bili sto in več korakov od meje, gozd je bil vse bližje. Tam bo več zavetja ali pa ...

„Stoj!“ se je na ves glas, ukazujoče in nadvse grozeče razleglo pred njimi. Od silovitega presenečenja in strahu so za trenutek obmirovali.

„Bežimo!“ je nekdo kriknil in potem so se razkropili in pognali v beg.

„Stoj ...!“ se je še nekajkrat razleglo iz noči, oni pa so še bolj tekli. Potem se je prvič zabliskalo in hip zatem zabobnelo in nato spet in spet.

Franc je v nerodnih krpljah in s težkim nahrbtnikom na ramenih tekkel na vso moč, proč od bliskanja in strelav. Bolj začutil kot videl in slišal je, kako je eden od tovarišev, ki je hlastaje za zrakom tekkel ob njem, zastokal in omahnil. Strela pa so še kar doneli in odmevali skupaj s kričanjem in pozivanjem orožnikov, naj se ustavijo. Oglušujoči, sovražni zvoki so boleče napolnili ves prostor in vso njegovo zavest. Srce mu je silovito razbijalo od skrajnega napora, tekkel je za življenje, zato da ga ne bi dobili, zato ker ga je bilo na smrt strah. Ni pomislil, da bi lahko odvrigel nahrbtnik in prost bremena bežal hitreje. Še drugi tovariš, ki je tekkel v bližini, je s presunljivim krikom omahnil v sneg. Potem, še preden je dosegel gozd, kjer bo mogoče nekaj zavetja pred smrtonosnimi strelami zasledovalcev, ga je kot val zalila misel, ki je v trenutku prerasla v telesni občutek, kako ga bo zadelo kot udarec z neznansko težko roko, kako ga bo silovito zabolelo v hrbtu in prsih, kako bo kot onadva nemočen omahnil v sneg, vedoč, da je konec bega, konec vsega.

Franc je zmožal še nekaj korakov, potem je omahnil v sneg in obležal, še vedno hlastajoč za zrakom, še vedno s silovito razbijajočim srcem. A nič ga ni bolelo, ne v prsih, ne v hrbtu, ne kje drugje v telesu. Omahnil je, ker se je telo uprlo, ker je hotelo preživeti. Bolelo ga je le spoznanje, da je njegov beg končan. Grenka je bila zavest, da ga bodo ujeli. Obmiroval je in še vedno s

strahom čakal. Potem je zaslišal, kako se grozeče približujejo škripajoči koraki, in sopihanje.

Ponedeljski Slovenec, 5. marec 1934: Dva tihotapca saharina ubita, eden ujet, trije pobegnili

Tihotapska strast, ki je v nekaterih družinah povzročila že dovolj nesreče, je te dni zahtevala zopet izdatne žrtve. Terjala je dvoje mladih življenj, njihove družine pa pognala v žalost. V petek zvečer dne 2. marca ob 8 je na Jezerskem na vrhu planine Komatavre v višini 1600 m prekoračilo mejo šest naših tihotapcev. Prišli so navzgor iz Avstrije po snegu, ki je ponekod visok 2–3 metre. Zato so bili opremljeni s krpljami. – Nosili so seboj težke nahrbtnike vtihotapljenega saharina, vsak približno 10 do 15 kg. Onkraj meje v Avstriji v Kortah je baje shajališče tihotapcev in zaloga saharina, katerega Avstriji dobavijo tja. Naloga naših pa je, da ga prenašajo ob primernem času in vremenu čez mejo in ga potem oddajajo v nadrobno razprodajo. V petek zvečer je bila noč temna. Luna še ni izšla, ko so tihotapci prekoračili mejo in prešli na našo stran kakih 100–200 korakov in prišli na naši strani v bližino patrolje, ki se je nahajala okrog 100 korakov od meje. Ker je bila tema, patrolje tihotapci niso opazili in so hoteli brezskrbno preiti nevarno točko. Naenkrat pa jih patrolja pozove: „Stoj!“ Na te klice pa tihotapci niso obstali, marveč so se razbežali na vse strani in niti nahrbtnikov niso odvrgli proč. Zato je bila patrolja primorana, da strelja. Tako sta bila ob tej priliki ustreljena dva tihotapca in sicer 24 letni brezposelni čevljar Pogačnik Franc, sin kajžarja iz Podbrezj in 21 letni Zupan Franc, tudi brezposelni čevljar, vulgo Blejčev, doma iz vasi Veterna nad Golnikom. Tretji tihotapec, 20 letni čevljar Švab Franc, tudi iz Veterne doma, je najprej zbežal, ko pa je videl neumnost svojega početja, se je vdal in ga je patrolja nepoškodovanega zgrabila in ga odvedla na orožniško postajo na Jezersko. Ostalim trem tihotapcem se je pa posrečilo zbežati. Zasledovanje teh je bilo otežkočeno, ker so imeli tihotapci na nogah krplje in so lažje hitro hodili po snegu. Nadaljnje zasledovanje vodijo orožniki. Ali je od treh tihotapcev kakšen ranjen, se ne ve.

Zelo težko je bilo spravljanje ubitih dveh tihotapcev v dolino, ker je iz Jezerskega na vrh Komatavre svojih 4–5 ur hoda in je na vrhu še veliko snega. Vojaki in civilisti so se v soboto ves dan trudili, da so oba mrtveca pripeljali v mrtvašnico na Jezersko, kar se je zgodilo šele pozno zvečer. Danes popoldne pa se je vršila obdukcija in pogreb. Komisijo, ki se je odpeljala